

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ระบบกฎหมายที่สำคัญมี 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) ซึ่งทั้ง 2 ระบบกฎหมายมีระบบการพิจารณาคดี สืบพยานและการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่แตกต่างกัน สำหรับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) ใช้ระบบที่เรียกว่า ระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary System) ซึ่งคู่ความจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางหรือขอบเขตข้อเท็จจริง รวมตลอดถึงวิธีการดำเนินการต่างๆ ในศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการสืบพยาน ส่วนศาลจะวางตัวเป็นกลางและทำหน้าที่คอยควบคุมดูแลไม่ให้คู่ความดำเนินการผิดขั้นตอนที่กฎหมายวิธีพิจารณา กำหนดเท่านั้น ศาลจะมีบทบาทน้อยในการค้นหาข้อเท็จจริง ส่วนระบบซีวิลลอว์ (Civil law) ใช้ระบบที่เรียกว่า ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ศาลจะมีบทบาทในเชิงรุก กล่าวคือ ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริง และการสืบพยาน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้การค้นหาข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว และเพื่อให้ได้ความจริงที่ถูกต้องตามความเป็นจริง

ประเทศไทยแม้ว่าจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ถูกบัญญัติไว้ในรูปประมวลกฎหมายก็ตาม แต่ปรากฏว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไทยได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของอังกฤษ แต่เมื่อพิจารณาทบบัญญัติบางเรื่องโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องบทบาทหรืออำนาจของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยทั่วไปและการรับฟังพยานหลักฐาน ตลอดจนอำนาจศาลที่จะสั่งในบางเรื่องได้เองโดยที่คู่ความไม่ต้องร้องขอ จะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะของระบบไต่สวนในระยะหลัง ๆ นักกฎหมายไทย จึงเห็นว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยน่าจะเป็นระบบผสมระหว่างระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน

สำหรับคดีล้มละลายสิ่งที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการล้มละลาย คือ กระบวนการพิจารณาและการมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด เนื่องจากเมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ลูกหนี้เด็ดขาด จะเป็นการเริ่มต้นของกลไกในกระบวนการล้มละลาย เมื่อนำแนวคิดของกฎหมาย

ล้มละลายของต่างประเทศมาเปรียบเทียบกับแนวคิดของกฎหมายล้มละลายของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายของแต่ละประเทศล้วนกำหนดให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาและการมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือมีคำสั่งพิพากษาให้ล้มละลาย (สำหรับประเทศที่ไม่ต้องมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดก่อน เช่น ประเทศอังกฤษ, ประเทศสหรัฐอเมริกา) เนื่องจากจะเห็นได้ว่าในช่วงแรกของการพิจารณาคดีล้มละลาย จนกระทั่งถึงวันที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นเป็นรูปแบบของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยศาล กล่าวคือ จะมีการสืบพยานกันต่อหน้าศาล และศาลจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีด้วยตนเอง แต่ทันทีที่ศาลมีคำตัดสินในคดีล้มละลาย จะมีผลเป็นการตั้งคนกลางคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรง เช่น ประเทศไทย หรือมาจากองค์กรเอกชน เช่น ประเทศอังกฤษหรือประเทศสหรัฐอเมริกา เข้ามาใช้อำนาจในการดำเนินการบังคับคดีล้มละลายในฐานะตัวแทนของศาล คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือคำพิพากษาให้ล้มละลาย มีสภาพบังคับได้โดยทันทีภายหลังจากศาลมีคำสั่งแล้ว กล่าวคือ มีผลทำให้ลูกหนี้ถูกจำกัดสิทธิอำนาจในการควบคุมจัดการทรัพย์สิน และมีผลให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้มีอำนาจควบคุมและจัดการทรัพย์สินแทนลูกหนี้โดยทันที ดังนั้น ในการพิจารณาคดีศาลจะต้องพิจารณาคดีด้วยความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง แต่สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศฝรั่งเศส ได้มีการปฏิรูปกฎหมายครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 2005 โดยรัฐบัญญัติที่ 2005-845 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งให้มีการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันปัญหาการเงินให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ผลอย่างแท้จริง และโดยเฉพาะการเพิ่มอำนาจให้ประธานศาลพาณิชย์ในการดำเนินมาตรการป้องกันปัญหาทางการเงินของบริษัท และในการออกคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อบังคับชำระหนี้โดยทันทีโดยไม่กำหนด “ระยะเวลาแห่งการสังเกตการณ์” ตลอดจนการทำให้การดำเนินกระบวนการเยียวทางศาลและกระบวนการชำระบัญชีมีความซับซ้อนน้อยลงและมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 14 บัญญัติว่า “ ในการพิจารณาคดีล้มละลายตามคำฟ้องของเจ้าหนี้ นั้น ศาลต้องพิจารณาเอาความจริงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 หรือ มาตรา 10 ถ้าศาลพิจารณาได้ความจริงให้ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด แต่ถ้าไม่ได้ความจริงหรือลูกหนี้หนีได้ว่าจะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือมีเหตุที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ให้ศาลยกฟ้อง ” จะเห็นได้ว่า การพิจารณาให้ได้ความจริงนั้น เป็นวิธีพิจารณาที่ใช้ในคดีล้มละลายเป็นการเฉพาะ ซึ่งมีความแตกต่างจากวิธีพิจารณาในคดีอื่นๆ เช่น ในคดีอาญา ศาลต้องพิจารณาให้ได้ความจริงจนสิ้นสงสัย หรือในคดีแพ่ง ศาลพิจารณาโดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่าย ดังนั้น มาตราดังกล่าวเป็นการยืนยันถึงหลักที่ให้

ศาลเข้ามีบทบาทในการตรวจสอบว่าบุคคลที่ถูกฟ้องมีหนี้สินล้นพ้นตัวอย่างแท้จริงเสียก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดได้

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วถึงอำนาจและบทบาทของศาลในกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย จะเห็นได้ว่า บทบาทของศาลเป็นไปในลักษณะเชิงรุกอย่างมาก และกฎหมายได้เน้นถึงความสำคัญของการค้นหาข้อเท็จจริงอันจะนำไปใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีแต่อย่างไรก็ดี ในบางเรื่อง ศาลยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของตนให้เป็นไปตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ กล่าวคือ อำนาจศาลในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง จะเห็นได้ว่า กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง แต่จากแนวคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับเรื่องนี้ นั้นจะปรากฏน้อยมากและศาลจะใช้อำนาจนี้อย่างจำกัด เพื่อไม่ให้เกิดคำครหาได้ว่าศาลวางตัวไม่เป็นกลาง และเป็นเหตุให้คัดค้านผู้พิพากษาได้ นอกจากนี้ การใช้ดุลพินิจในเรื่องมีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ล้มละลาย หากศาลเห็นว่า มีเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลาย ศาลก็มีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้ ถึงแม้ว่าโจทก์จะนำสืบเข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายและพยานหลักฐานของโจทก์ฟังได้ความว่า ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวตามมาตรา 9 หรือมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย แล้วก็ตาม ซึ่งสำหรับเหตุอื่นที่ไม่ควรให้ลูกหนี้ล้มละลายนั้น กฎหมายให้อำนาจศาลพิจารณาได้อย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตาม ศาลต้องใช้ดุลพินิจอย่างเคร่งครัดและรอบคอบ เนื่องจากหากศาลใช้ดุลพินิจเรื่องดังกล่าวตามอำเภอใจหรือบิดเบือน หรือโดยมิชอบย่อมก่อให้เกิดความเสียหายและผลกระทบด้านลบต่อกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม จากการศึกษาพบว่า หลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของศาลในเรื่องเหตุอื่นที่ไม่สมควรให้ลูกหนี้ล้มละลายยังขาดความแน่นอนชัดเจน จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาการใช้อำนาจตามอำเภอใจของศาลได้ อีกทั้ง ในเรื่องการตกลงประนีประนอมยอมความของคู่ความในคดีล้มละลายจะมีการประนีประนอมยอมความกันและศาลพิพากษาตามยอม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 มิได้ แต่ในทางปฏิบัติ ในกรณีจำเลยตกลงยอมชำระหนี้ให้โจทก์แต่ขอผิดผ่อนเป็นระยะเวลาไม่นานนัก โดยศาลจะจดยางานกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อตกลงยอมชำระหนี้ ระยะเวลา และข้อที่จำเลยแถลงรับข้อเท็จจริงตามฟ้องไว้และสั่งสืบพยานและเลื่อนคดีไปนัดฟังคำสั่งเมื่อพ้นระยะเวลาที่ตกลงกัน ถ้าจำเลยชำระหนี้ โจทก์ก็จะถอนฟ้องซึ่งส่วนใหญ่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ถอนฟ้อง กล่าวคือ ปล่อยให้ไปตามเจตนาของคู่กรณีตกลงกัน โดยศาลไม่ได้เข้าไปค้นหาข้อเท็จจริงในเชิงลักษณะใดส่วนหรือมีบทบาทในเชิงรุกว่าการฟ้องคดีของโจทก์เป็นการบีบบังคับข่มขู่ให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนหรือไม่ ถึงแม้กฎหมายล้มละลายให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะพิจารณาว่าจะอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ก็ตาม

ดังนั้น หากศาลเห็นว่าจะเกิดความไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดี หรือการพิจารณาไม่ได้ความจริง และควรจะได้ความจริงจากการถามพยาน หรือการกระทำใดๆ ที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ ศาลก็ไม่ควรริบหรือที่จะทำและใช้อำนาจเหล่านั้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในเนื้อหาสาระคดีที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย และสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายได้

2. ข้อเสนอแนะ

การที่ศาลจะใช้อำนาจในการยกฟ้องโดยเหตุฉุกเฉินนี้ไม่สมควรล้มละลายนั้น ศาลควรใช้ดุลพินิจอย่างเคร่งครัดและรอบคอบ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวศาลควรต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) ต้องพิจารณาจากความสุจริตในการชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือลูกหนี้มีการขวนขวายอย่างแท้จริงเพื่อจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้หรือไม่

(2) พิจารณาว่าการดำเนินคดีล้มละลายจะก่อประโยชน์ใดๆ ให้กับเจ้าหนี้หรือสาธารณชน หรือตัวลูกหนี้เองหรือไม่

(3) พิจารณาซึ่งนำหนักผลกระทบต่อส่วนรวมว่า การให้ลูกหนี้ล้มละลายจะกระทบถึงปัญหาของส่วนรวมหรือไม่ เปรียบเทียบกับการดำเนินคดีแพ่งสามัญอย่างใด จะได้รับผลกระทบต่อส่วนรวมมากน้อยกว่ากัน

(4) พิจารณากระบวนการการฟ้องคดีล้มละลายของเจ้าหนี้ว่าโปร่งใสหรือไม่ ขอบด้วยกฎหมายหรือไม่ มีเจตนาร้ายหรือเจตนาทุจริตซ่อนไว้หรือไม่

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งศาลล้มละลายขึ้นเพื่อพิจารณาคดีล้มละลายโดยเฉพาะ และให้มีวิธีพิจารณาคดีล้มละลายโดยเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายโดยเฉพาะก็ตาม แต่ก็คงต้องยอมรับกันว่า ผู้พิพากษาขาดทักษะและความเชี่ยวชาญในคดีล้มละลาย ซึ่งหากต้องพิจารณาในเรื่องความมีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งต้องพิจารณาการประเมินราคาทรัพย์สิน ซึ่งต้องอาศัยเอกสารทางด้านการเงินการบัญชี เอกสารหลักที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณาและประเมินราคาทรัพย์สินที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือ งบการเงิน หรือประมาณการของกิจการ หากลูกหนี้เป็นนิติบุคคล การพิจารณางบการเงินนั้นยังคงต้องการผู้เชี่ยวชาญในการตีความและพิจารณางบการเงิน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการจัดอบรมผู้พิพากษาเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทัศนคติของผู้พิพากษา

เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย และสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายได้ และเพื่อให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีพิพาทคดีที่ศาลล้มละลายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เมื่อผู้พิพากษาได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาลแล้ว หากผู้พิพากษาคคนใดมีความประสงค์ที่จะทำงานที่ศาลล้มละลาย ก็ควรให้ผู้พิพากษาคคนนั้นทำงานประจำอยู่ที่ศาลล้มละลาย โดยอาจกำหนดระยะเวลาไว้นานพอสมควร อาทิเช่น อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป เพื่อให้ผู้พิพากษามีความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินคดีล้มละลาย หรือควรมีการวางระบบเพื่อให้สามารถสร้างความชำนาญแก่ผู้พิพากษาในศาลล้มละลายโดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือก การอบรม และจัดให้ผู้พิพากษาเหล่านั้นสามารถเลื่อนตำแหน่งในศาลล้มละลายได้ โดยไม่ต้องโยกย้ายไปศาลอื่นจนกระทั่งอาวุโสถึงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลฎีกา จึงสามารถที่จะได้รับการพิจารณาให้ย้ายไปยังแผนกคดีพิเศษในศาล

